

ELS AUTORS ENS HAN EXPLICAT DE MANERA APASSIONADA COM VAN RECONSTRUIR LA HISTÒRIA

José M. Murià

Membre de l'Acadèmia Mexicana de la Història

'El mestre que va prometre el mar'

Aquest és el títol d'un llibre que ha sortit no fa pas gaire...

—És bonic? —em preguntà en català el passatger que venia al meu costat quan tornava cap a Mèxic.

—No! —li vaig contestar—. És un llibre que no s'hauria d'haver hagut d'escriure mai.

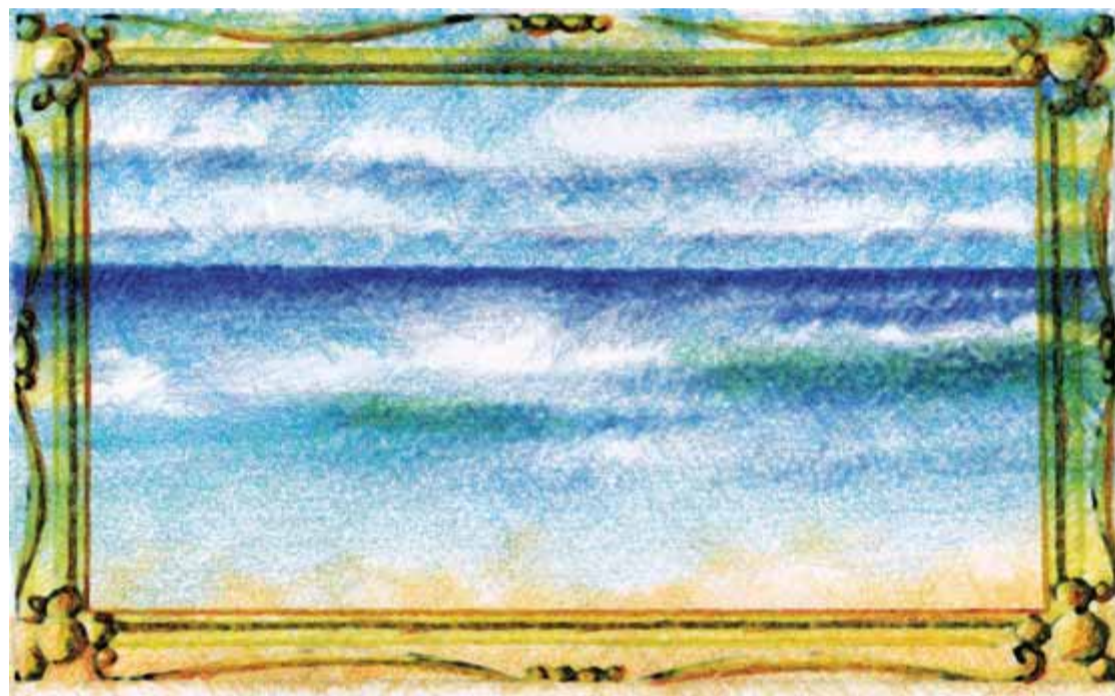
Havia donat massa peu i l'home, que es devia avorrir, replicà:

—Doncs l'ha llegit amb gran fruïció i encara diria que li he vist dues o tres vegades els ulls humits.

Efectivament. Ja l'havia acabat i l'havia llegit d'una tirada. Quan el veí se m'adreçà acabava de cloure'l i respirava profundament per posar-me a to.

—Jo no li he dit que fos dolent. Tot el contrari! Però es refereix a fets reals que podrien perfectament referir-se a gent coneguda i fins i tot molt estimada.

UN MESTRE DE FAMÍLIA benestant que va néixer i créixer prop del mar de Tarragona va ser enviat a treballar a un poblot desproveït de la ma de Déu a l'Espanya profunda i va aplicar-hi amb molt d'èxit la tècnica de Celestin Freinet entre els pocs alumnes mig afamats que tenia, la qual cosa va despertar una gran desconfiança i fins i

JOAN OLLER

tot una forta molèstia entre alguns de llurs pares.

QUAN EL MESTRE CATALÀ els par-

là del mar i va veure que cap dels nens no l'havia vist mai, els va prometre que els hi portaria l'estiu següent. Per aquesta

raó no va tornar tot seguit a casa quan es va acabar el curs, l'any 1936: estava organitzant les coses perquè l'acompanyessin els alumnes.

De mestres com Antoni Benaiges n'hi va haver molts més. Per això Catalunya era una potència pedagògica abans de la guerra. Ell, però, era dels més prometedors

EL RESULTAT ÉS SENZILL. En aquelles terres de Burgos la insurrecció feixista va guanyar tot seguit i el mestre Antoni Benaiges, sense miraments, va ser dels primers a ser maltractat, humiliat i finalment assassinat pels insurrectes, la

qual cosa fins i tot van acceptar de bon grat els habitants d'aquell poble.

LA FI DE BENAIGES no es va saber fins molts anys després, quan Francesc Escribano i Francisco Ferrándiz van anar estirant primer uns filets d'allò més primis i a poc a poc van anar forjant una bona troca. Alguns alumnes, alguns companys, alguns parents i alguns estudiosos mexicans i catalans del tema de l'educació freinetista van permetre escriure aquest llibre que recupera aquell final tràgic d'un home compromès amb la idea que l'ensenyament podia redimir aquella quitxalla d'atavismes i de cadenes ancestrals.

NO CAL DIR QUE de mestres com aquest n'hi va haver molts més. Aquesta és la raó que permet assegurar que Catalunya era una potència pedagògica abans de la guerra. Benaiges, però, era dels més prometedors. Altres col·legues catalans van aconseguir fugir i van trobar refugi segur a Mèxic, però de les tenebres més fosques de la foscor espanyola resultava impossible escapar-se'n, especialment si s'era català.

REPETEIXO QUE tant de bo no hi hagués hagut el motiu per fer aquest llibre. Però havent passat tot allò, s'ha de felicitar els autors del llibre, que ens han explicat d'una manera apassionant com s'ho van fer per reconstruir la història aquesta. És precisament això el que va fer que no em pogués desenganxar del llibre i que a la seva lectura hi aportés també les meves llàgrimes.

A Salomó Marquès i Sureda

El cavall de ferro

Josep Maria Pasqual

Periodista i editor

Probablement, des que John Ford va dirigir la pel·lícula *El cavall de ferro* (*The Iron Horse*, 1924), del tren se n'ha dit genèricament "cavall de ferro". Però els noms dels trens han anat a èpoques o a modes. Hi va haver els noms mítics toponímics: el Transsibèria, l'Orient Express o el

Shangai Express (o en la versió de Renfe: el Catalunya Express); i els noms més populars, sovint també toponímics, per a tots els gustos: el Sevillano o el tren de Picamoixons. Després van venir noms més sonors, amb presència de la lletra "t": Talgo, Ter, Electrotren, TAF. I gairebé cent anys després, els trens tenen noms comercials vinculats a les companyies operadores: TGV,

AVE, Alvia, Avant, Media Distancia, Rodalies...

Em fa l'efecte que, actualment, el nom "cavall de ferro" se l'han apropiat els motoristes i ara funciona com a eufemisme per a les motos. Però a mi sempre m'ha semblat més genuí aplicar-lo als trens. Potser per respecte a aquells pellrogos americans que viatjaven a cavall (la bèstia) i van suportar l'arribada dels blancs que viatjaven a

cavall (la màquina). La convivència entre uns cavalls i altres, els de carn i els de ferro, va ser una realitat al Far West durant el segle XIX, gràcies a les xarxes ferroviàries de la Union Pacific Railroad. El cas és que el director Ford, en la que potser va ser la seva millor pel·lícula muda, va fer servir més de 2.000 cavalls.

Imagino aquells primers maquinistes de la lí-

nia que començava a l'estat de Iowa i enfilava cap a l'oest. I m'imagino els sioux a cavall perseguint a banda i banda la màquina de vapor i, valents (com alguns temeraris d'avui en dia), travessant les vies mentre sonava el xiulet en senyal d'alarma. M'imagino que més d'un guerrer hi va prendre mal i que més d'un cavall, solt, va quedar rebentat després de topat amb la màquina en un intent fatal de venjar la mort del genet.

La setmana passada un tren va envestir i matar nou cavalls a Fornells de la Selva. Un episodi

sense èpica. No hi havia cap Salvatge Oest a conquerir. Ni cap tribu de sioux lliures defensant la terra. Simplement cavalls gregaris acostumats a la rutina de l'hípica que havien trobat una sortida, no la llibertat. Ni tan sols s'han extingit devorats pels corbs: un tractor va carregar els cadàvers per a la seva destrucció. Ni tan sols va fer acte de presència el Setè de Cavalleria: no més els Bombers, els Rurals i les patrulles dels Mossos d'Esquadra. Quina partida d'escacs tan llarga: cavall de ferro mata cavall domèstic.